

Извършване на оценки на изпълнението на
оперативна програма „Околна среда 2014-2020г.“

**Дейност 4:
Оценка на прилагането на
ОПОС 2014-2020
чрез подхода Водено от общностите
местно развитие (ВОМР)**

**Резюме на
ДОКЛАДА ЗА ОЦЕНКА**

Министерство на околната среда и водите

Изготвено от: Обединение „ЕКОСТИЛ“

София, 26 ноември 2020 г.

Резюме

Настоящото резюме представя основните изводи и препоръки от **Оценката на прилагането на Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 (ОПОС) чрез подхода Водено от общностите местно развитие (ВОМР).**

Оценката е осъществена в периода **юни 2020 г. – декември 2020 г.** от експерти на обединение „Екорисил“ с водещ партньор Екорис Саут Ийст Юроп ЕООД и партньор - БИМ Консултинг ООД, съгласно договор Д-30-24/01.04.2019 сключен с Министерство на околната среда и водите.

Оценката **представя резултатите към 31.10.2020 г.**

Основната цел на оценката е да предостави независим анализ на прилагането на подхода ВОМР, като по този начин подпомогне Управляващия орган (УО) на програмата в ефективното и ефикасно провеждане на процесите по управление, наблюдение, оценка и контрол.

Оценката спада към оценките, които се извършват по време на изпълнението на програмата и по своята същност е **непредвидена (ad-hoc) оценка**, която първоначално не е включена в плана за оценка на Оперативната програма. Оценката е осъществена в контекста на приложимото европейско и национално законодателство и стратегически документи, както и насоките на Европейската комисия за осъществяване на подобен вид оценки.

Оценката дава отговори на предварително дефинирани **оценителни въпроси**, структурирани в следните **теми за оценка**: уместност на подкрепата, ефективност на постигане на резултатите; и ефикасност на изпълнение.

За осъществяване на оценката са използвани вече **налични данни** от системата за мониторинг на ОПОС както и данни от Управляващия орган на Програмата за развитие на селските райони¹; стратегически и нормативни документи; и предходни проучвания и анализи. **Първични данни** бяха набрани чрез следните методи: кабинетно проучване на документи, срещи-интервюта с ключови заинтересовани страни²; онлайн проучване сред 64 Местни инициативни групи (МИГ), които имат одобрени стратегии за финансиране от Оперативните програми; и фокус група с МИГ³, чиито стратегии са подкрепени по ОПОС 2014-2020 г. с участието на представител на Асоциация Българска национална ЛИДЕР мрежа.

¹ Като отговарящ за прилагането на подхода, съгласно разпоредбите на ПМС 161/4.07.2016 г.

² УО на Оперативна програма „Околна среда“, Комитет за координация на (Министерство на земеделието храните и горите), Национална Асоциация на Местни инициативни групи в България; Дирекция „Национална служба за защита на природата“ в Министерство на околната среда и водите, Национално сдружение на общините в Република България; Централно координационно звено и бенефициенти (Община Кърджали и Община Поморие)

³ МИГ Белене – Никопол; МИГ Хисаря; МИГ Самоков; МИГ Тутракан-Сливо поле; МИГ Свиленград Ареал; МИГ Стамболово–Кърджали

Анализите са осъществени посредством набор от инструменти, съобразно поставените въпроси за оценка както следва: анализ на логиката на интервенция на Приоритетна ос 3 на ОПОС и Стратегиите на Местните инициативни групи; анализ на заинтересованите страни; анализ на нуждите, анализ на индикатори, анализ на финансовото изпълнение, дескриптивна статистика, SWOT анализ; анализ на приноса към целите на Приоритетна ос 3, анализ разходи/постигнати резултати, анализ на административната тежест при прилагане на подхода и анализ на добри практики.

Основните констатации на доклада за оценка са представени по-долу по всеки от критериите за оценка.

Уместност на подкрепата

Подкрепените по Програмата мерки, чрез подхода WOMP, а именно: преки консервационни дейности за видове и местообитания, докладвани в неблагоприятно-незадоволително състояние, съответстват и са част от допустимите за финансиране интервенции по ОПОС в обхвата на Приоритетна ос 3 „Натура 2000 и биоразнообразие“. Тези мерки са специфични и ограничени до мярка 109 от Националната приоритетна рамка за действие (НПРД), както са изключени редица други възможни дейности за подкрепа в обхвата на приоритетната ос, които се припознават от МИГ като по-удачни и отговарящи на техните нужди и капацитет. Такива мерки например са подобряването на природозащитния статус на видове птици и информационни кампании и екологични събития.

Изпълнението на консервационни мерки изисква специфична експертиза, което затруднява бенефициентите. Поради това интересът на МИГ към прилагане на мерки, подкрепени от ОПОС е слаб. Само 9 от общо 64 подкрепени МИГ са включили в своите стратегии, мерки които попадат в обхвата на ОПОС, докато при останалите програми този брой е значително по-голям⁴.

Въпреки горното подходът WOMP би могъл успешно да се прилага в рамките на ОПОС, като чрез него може да се осигури допълняемост с мерките на национално ниво. Подходящи за подкрепа от ОПОС, чрез подхода WOMP, са мерки за опазване на биоразнообразието, но при разширяване на техния обхват, както и мерки за подобряване управлението на отпадъците, за които има значителен интерес от страна на местните общности.

Ефективност на постигане на целите

От заделените за подхода 38 млн. лв., което възлиза на 19% от средствата по оста, са подкрепени стратегиите на 9 МИГ на обща стойност 13,47 млн. лв, което представлява 35% от ресурса. Значителна част от заделените за подхода средства не са усвоени поради липса на интерес от страна на МИГ към мерките, най-вече заради тяхната специфика.

Деветте МИГ, които имат мерки в обхвата на ОПОС, към края на октомври 2020 г. са провели 14 процедури. Пет от тези процедури са приключили без успех. Сключени са три договора, с което е усвоен 44% от общия договорен по подхода финансов ресурс.

⁴ Изключение е Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ където са подкрепени 12 стратегии на МИГ

Въпреки това все още е възможно всички девет МИГ, които са предвидили в стратегиите си подкрепа от ОПОС, да договорят мерки по Програмата. Две процедури на още две МИГ са приключили и има избрани бенефициенти, а процедурите на останалите четири МИГ са отворени до края на ноември 2020 г.

Все още не е започнало изпълнение на същинските консервационни дейности по договорите и съответно разплащането е слабо.

Очакваният принос на подхода ВОМР към индикаторите за изпълнение от трите сключени към момента договора е относително малък - 0,04% към площта на подкрепените местообитания и 1,79% принос към площта на подкрепените местообитания на видове. Не се очаква той да нарасне съществено, поради ограничения обхват на видове и местообитания, включени в стратегиите на МИГ. Въпреки че се отчита косвен принос към индикатора за резултат (видове и местообитанията с подобро състояние), добавената стойност за програмата е малка, тъй като заложените целеви стойности ще бъдат преизпълнени и без приноса на подхода ВОМР.

Ефикасност на изпълнение

В рамките на ОПОС е създадена добра процедурна база за прилагане и контрол на подхода ВОМР. Трудностите за МИГ са свързани основно с планиране на подкрепата и подбор на бенефициенти по мерките. Те са породени от разминаването между очакванията за възможни мерки за прилагане и допустимите такива в обхвата на Приоритетна ос 3 на Програмата. Все още не може да се направи пълен анализ на трудностите при изпълнение, тъй като проектите са в начален етап на изпълнение.

Основните рискове, към момента на оценката, при прилагане на подхода, са свързани с неосъществяване на заложените в стратегиите на МИГ мерки и поради това непълно усвояване на договорените по ОПОС средства. Възможностите за подобряване на изпълнението се отнасят основно за следващия програмен период и касаят всички прилагащи програми.

При прилагането на подхода в рамките на ОПОС, поради спецификата на мерките, е важно да се подаде навременна и достатъчно детайлна информация, указания и насоки към МИГ, относно обхвата на подкрепа, така че да не се получи разминаване между очаквания на МИГ и реални възможности за подкрепа.

Прилагането на подхода ВОМР в България през следващия програмен период 2021-2027 г. се очаква да бъде оптимизирано чрез избор на водещ фонд (това се очаква да бъде Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони), като по този начин се хармонизира управлението и се уеднаквят процедурите. Това се очаква да улесни като МИГ, така и администрацията.

Препоръки

В доклада са отправени следните препоръки:

Препоръчително е при изготвяне на Указанията за ВОМР за следващия програмен период да се обърне внимание и на възможността за включване в стратегиите на ВОМР и на проекти, свързани с природни местообитания и местообитания на видове, отбелязани в приложенията на Закона за биологичното разнообразие като приоритетни

за опазване, каквато е и логиката на Националната приоритетна рамка за действие. Биха могли да се подкрепят и „меки“ мерки като изготвяне на планове за действие/опазване или организиране на форуми и семинари. Това по-добре ще отговори на нуждите на местните общности и ще допринесе за укрепване на капацитета им за прилагане на мерки в областта на опазване на биологичното разнообразие.

Също така, при наличие на възможност,⁵ е препоръчително прилагането на подхода да се отвори и за подкрепа на мерки в областта на управлението на отпадъци, където има силен интерес от страна на местните общности и където прилагането на подхода би могло да допринесе, в дългосрочен аспект, за провеждане на политиките по управление на отпадъците и за по-добро и ефикасно постигане на техните цели.

Препоръчва се УО на ОПОС възможно най-рано да предостави информация на МИГ за потенциалните мерки и дейности, които ще бъдат избираеми за подкрепа по подхода ВОМР в следващия програмен период, както и указания към разработването на стратегиите. Това ще даде възможност на МИГ да вземат тази информация предвид при анализите и планирането на мерките в техните стратегии.

⁵ Към момента на оценката, във варианта на ОПОС 2021-2027, изпратен за коментари на ЕК, финансирането на приоритетната ос за отпадъци е предвидено да се осъществява само от Кохезионния фонд. Това изключва финансирането на мерки за ВОМР в областта на отпадъците, тъй като в проекта на Регламент за общоприложимите разпоредби за следващия програмен период не е предвидено ВОМР да се финансира по Кохезионния фонд.